

Systematisk elevfeedback i specialtilbud

Opfølgning på inklusionseftersynet

INDHOLD

Systematisk elevfeedback i specialtilbud

1	Indledning	4
2	Erfaringer med systematisk elevfeedback i specialtilbud	5
2.1	Inklusionseftersynets anbefalinger	6
2.2	Læringssamtaler med fagligt fokus	7
2.3	Elevernes perspektiver på egen læring i fokus	13
2.4	Systematik i faget <i>Livsmestring</i>	14

1 Indledning

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har gennemført en erfaringsopsamling på satspuljeinitiativet *Opfølgning på inklusionseftersynet* for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK). Erfaringsopsamlingen har fokus på, hvordan skoler og kommuner arbejder med at skabe lokal praksisudvikling i relation til tre temaer: Dialogisk visitation, samarbejde mellem almen- og specialområdet og systematisk feedback.

I denne rapport præsenteres tre specialtilbuds erfaringer med systematisk elevfeedback. Rapporten bygger på interview med følgende skoler:

- Christianskolen: interview med lærere og ledelse
- Holmebækskolen: Interview med en lærer
- Kalvehave Skole & Børnehus: Interview med en lærer.

Interviewene blev gennemført i august 2020.

Ved siden af rapporten er der udarbejdet en kort film og et inspirationsmateriale, som formidler centrale erfaringer fra Christianskolen. Materialerne kan ses på emu.dk. Den samlede rapport kan ligeledes findes på emu.dk.

2 Erfaringer med systematisk elevfeedback i specialtilbud

Det er vigtigt med et systematisk fokus på alle elevers læring og trivsel, og det gælder både for elever i folkeskolen og for elever i specialtilbud. Ekspertgruppen bag inklusionseftersynet vurderede, at der ved omstillingen til øget inklusion i for høj grad har været fokus på organiserings- og støtteformer og ikke i tilstrækkelig grad på elevernes læring og trivsel. Ekspertgruppen anbefaler derfor, at man i specialundervisningen retter større fokus mod den enkelte elevs faglige progression og trivsel, og det kan man fx gøre ved at arbejde systematisk med feedback til eleverne.

Kapitlet rummer beskrivelser af, hvordan tre specialskoler/skoler med specialklasserækker har arbejdet med systematisk elevfeedback. Christianskolen, har valgt helt at adskille samtaler om elevernes trivsel og om deres faglige udvikling og har udviklet en model for, hvordan de på skolen afholder jævnlige, korte læringssamtaler med fokus på elevens faglige mål og progression. De to andre skoler har ligeledes arbejdet med systematisk feedback. Holmebækskolen har sat fokus på inddragelse af elevernes egne perspektiver i udviklingen af læringssamtaler, og Kalvehave Skole & Børnehus arbejder med udvikling af læringsmål og feedback i faget *Livsmestring*.

Erfaringer fra de tre skoler

Læringssamtaler med fagligt fokus

Christianskolen har udviklet en systematik i sit arbejde med fagligt fokuserede læringssamtaler. De foreløbige erfaringer fra udviklingsarbejdet er, at læringssamtalerne er gode til at give eleverne en bedre forståelse af deres faglige niveau og udvikling. Samtalerne har potentiale til at virke fagligt motiverende for eleverne, idet selv en lille, faglig progression kan synliggøres gennem de jævnlige samtaler om helt specifikke mål og delmål. Foruden elevernes udbytte oplever nogle lærere, at den ekstra tid, de bruger på at forberede og afholde læringssamtaler, fås tilbage, når de efterfølgende kan bruge materialet fra læringssamtalerne på netværks- og behandlingsplansmøder.

Udviklingsarbejdet på Christianskolen giver anledning til at være opmærksom på, at jævnlig afholdelse af korte, fagligt fokuserede samtaler med eleverne kan gøre det lettere for de unge at forstå og at tage et medansvar i forhold til deres faglige udvikling. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, at man i bestræbelsen på at skabe realistiske faglige selvbilleder ikke kommer til at tage modet fra eleverne. Desuden peger Christianskolens erfaringer på

vigtigheden af, at man i en udviklingsproces som denne løbende tager alle involverede medarbejdere med på råd for at sikre oplevelsen af ejerskab over det endelige resultat og dermed udviklingsarbejdets forankring i praksis.

Elevernes perspektiver på egen læring

Holmebækskolen har i sit udviklingsarbejde haft fokus på elevernes perspektiver på egen læring. Når der afholdes læringsamtaler med elever fra specialklassen, bliver eleverne bedt om på forhånd at udvælge tre punkter, som de gerne vil drøfte. Lærerne vurderer, at det giver eleverne en aktiv rolle, når de selv udvælger vigtige temaer i forhold til deres egen læring og trivsel. Lærere og pædagoger har gennemført aktionslæring som led i udviklingen af indsatsen, og det har givet dem en opmærksomhed på, at det er vigtigt at stille åbne og nysgerrige spørgsmål til eleverne.

Systematik i faget *Livsmestring*

Erfaringerne fra Kalvehave Skole & Børnehus peger på, at det kan være relevant at anvende en systematisk tilgang ikke bare til elevernes faglige progression, men også til udviklingen af deres sociale og personlige kompetencer. Skolen arbejder i forvejen systematisk med de enkelte elevers faglige progression, men oplever et behov for at arbejde mere systematisk med elevernes personlige og sociale udvikling. Derfor har man som en del af netværket om systematisk feedback udviklet et årshjul og en taksonomi for en række konkrete læringsmål i faget *Livsmestring*. På sigt er det hensigten, at læringsmålene skal danne afsæt for læringsamtaler med skolens elever, hvor der følges op på elevernes progression.

2.1 Inklusionseftersynets anbefalinger

I afrapporteringen af inklusionseftersynet påpeges det, at elever udvikler sig fagligt i fællesskaber af forskellige størrelser, og at målsætningen om, at flest muligt elever skal være en del af det almene fællesskab i skolen, derfor skal følges op af et særskilt fokus på alle elevers faglige udvikling, trivsel og dannelse. Ekspertgruppen bag inklusionseftersynet vurderer, at der ved omstillingen til øget inklusion i for høj grad har været fokus på organiserings- og støtteformer og ikke i tilstrækkelig grad på elevernes læring og trivsel.¹ Gruppen anbefaler derfor, at man i specialundervisningen retter større fokus mod den enkelte elevs faglige progression og trivsel.

2.1.1 Netværkets fokus

Med afsæt i inklusionseftersynets anbefalinger har netværket sat fokus på at styrke skolernes arbejde med elevernes faglige mål og udvikling igennem systematisk feedback. Det er ambitionen, at dette gøres ved, at man med afsæt i viden om læringsmål og feedback på skolerne udvikler og afprøver systematiske indsatser. Målet for dette arbejde er, at kvaliteten af undervisningen i de deltagende specialtilbud øges, at alle elever møder læringsmiljøer af høj kvalitet, hvor de kan trives og udvikle sig både fagligt og socialt, og at de fagprofessionelle i de deltagende specialtilbud efterfølgende oplever sig kompetente til at arbejde med systematisk feedback.

1 Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. (2016). *Afrapportering af inklusionseftersynet – Den samlede afrapportering*, s. 152.

I de følgende afsnit præsenteres tre skolars udviklingsarbejde med systematisk feedback til elever. Vi belyser især udviklingen af og erfaringerne med en model for læringsamtaler på Christianskolen på Frederiksberg. Udviklingsarbejdet på de to andre skoler, Holmebækskolen og Kalvehave Skole & Børnehus, skitseres kort som eksempler på andre måder at arbejde med den enkelte elevs faglige progression og trivsel. Der er i netværket primært fokus på elevernes faglige udvikling, men som det vil fremgå, har en af skolerne i netværket valgt at arbejde med at udvikle en systematisk, målorienteret tilgang til elevernes progression i det fag, som de kalder *Livsmestring*.

2.2 Læringsamtaler med fagligt fokus

Om indsatsen på Christianskolen

Christianskolen er et mindre skole- og behandlingstilbud beliggende i Frederiksberg Kommune. Skolen er normeret til 20 elever, typisk udskolingselever på 7.-9. klassetrin. Eleverne kan have forskellige diagnoser eller socio-emotionelle problemer og belastningsreaktioner. Når eleverne kommer til Christianskolen, har de typisk været igennem mange forskellige skoleforløb. Deres motivation for at gå i skole og for at forholde sig til egen læring er meget lille. Christianskolen har siden efteråret 2019 været i gang med at udvikle en model for læringsamtaler, hvor der fokuseres på elevernes faglige mål og progression.

2.2.1 Udvikling af koncept for læringsamtaler

Målet er faglig selvindsigt og fokus på progression

Christianskolen har indført korte, jævnlige læringsamtaler med deres elever med fokus på at give eleverne en bedre forståelse af, hvor de er fagligt, og hvad der skal til for, at de kan udvikle sig.² Af-sættet for at indføre læringsamtaler på skolen har været, at elevernes faglige selv billeder ofte er meget urealistiske. Et større fokus på elevernes faglige udviklingsproces er derfor vigtigt af hensyn til elevernes forståelse af deres egen faglige formåen og for deres mulighed for at tage et medansvar for deres læring. Tidligere er elever i mange tilfælde blevet skuffede, når deres forventninger til videre uddannelses- og jobmuligheder ved skolens afgangsprøver er blevet konfronteret med deres reelle faglige niveau. Eleverne har manglet grundlæggende indsigt i deres faglige niveau, og i, hvordan de konkret kunne udvikle sig fagligt. Derfor er det ifølge skolens ledelse ambitionen og formålet med læringsamtalerne på Christianskolen, at eleverne igennem korte, men jævnlige samtaler med deres faglærere om specifikke faglige mål og delmål kan oparbejde en forståelse af, hvor de er fagligt, og hvad der skal til for, at de kan udvikle sig.

At sætte fokus på faglig udvikling er imidlertid en særlig udfordring for skolens elever:

2 Der er produceret en kort film om Christianskolens arbejde med læringsamtaler. Den kan ses på emu.dk.

De vil ikke ret meget, der har med skole og autoriteter at gøre. Næsten alle eleverne er gode til at sige, hvad de ikke vil, men de er dårlige til at finde ud af, hvad de vil, og hvad de er gode til og glade for. Det er meget sværere at identificere. De har oplevet mange nederlag.

Leder

En af udfordringerne ved at udvikle fagligt fokuserede læringssamtaler på Christianskolen er altså, at eleverne foruden deres kognitive og/eller socio-emotionelle vanskeligheder typisk også har gjort sig en række dårlige erfaringer med at gå i skole og indgå i samarbejde med voksne autoriteter. Deres motivation for at indgå i samtaler med lærerne om egen læring og faglige udvikling er derfor meget lille.

Adskillelse af samtaler om faglig udvikling og almen trivsel

Ifølge Christianskolens ledelse har man igennem flere år forsøgt at gøre op med opfattelsen af specialtilbuddet som et rart værested snarere end en skole. Tilgangen på skolen er, at den faglige udvikling er en vigtig del af den personlige udvikling. At eleverne kan noget fagligt og er dygtige til noget ses som en vigtig faktor i forhold til, at de kan indgå i samfundet. Skolens leder siger om deres tilgang til elevernes faglige såvel som sociale udvikling:

Vi tror egentlig på, at vi godt kan det hele. Vi kan godt tage fat i de sociale, følelsesmæssige, personlige mål og samtidig også have nogle høje faglige ambitioner.

Leder

Fra starten af samarbejdet i netværket om systematisk feedback har man på skolen haft det klare mål at ville udvikle en fælles model for faglige læringssamtaler. Lærere og pædagoger har igennem mange år afholdt ugentlige ungesamtaler med deres elever. Det har været samtaler, som kunne handle om både faglige, sociale og personlige emner, og ofte er samtalerne blevet lange. I mange tilfælde er samtalen om en elevs faglige udfordringer kommet til at handle om elevens forhold derhjemme eller lignende. Læringssamtalerne på skolen, der udelukkende afholdes af skolens lærere, handler eksplicit *ikke* om elevernes sociale og personlige forhold. Disse forhold er i fokus i de jævnlige og systematiserede ungesamtaler, der varetages af skolens pædagoger. I læringssamtalerne er det elevernes faglige udvikling, der er i fokus: "Ikke hvordan det går hos mor, eller hvordan du synes, dine kammerater opfører sig over for dig. Nej, kun fagligheden," som en af skolens ledere udtrykker det.

Arbejdsdeling mellem lærere og pædagoger

Med udviklingen af læringssamtaler på Christianskolen er der således foretaget en klar adskillelse af de fagligt fokuserede udviklingssamtaler og ungesamtalerne, som har et personligt og socialt fokus. Også skolens gruppe af pædagoger er blevet introduceret til formål og indhold i de nye læringssamtaler, så det er blevet klart for alle, hvori forskellene imellem de to typer af samtaler består. Adskillelsen af lærernes og pædagogernes arbejdsopgaver og ansvarsområder på skolen er generelt blevet tydeligere de sidste par år, og indførelsen af faglige læringssamtaler er endnu et skridt i den retning. Den tydeligere ansvarsfordeling mellem lærere og pædagoger og det øgede fokus på elevernes faglige progression betyder også, at de faglige krav til lærerne på skolen øges. En lærer vurderer i nedenstående citat, at udviklingen styrker hans faglige identitet som lærer:

Jeg synes, det er vigtigt at tage ansvar som voksen over for de unge mennesker, vi sidder med, for at vise dem den rigtige vej i et fag. Nu har jeg været på den her skole i fem år, og da jeg kom, var det meget mere ungdomsklublignende. På den måde har jeg som lærer en faglig stolthed i, at jeg gerne vil have, at de har et fagligt fokus, og det vil eleverne i virkeligheden også gerne. Det de vil allermost i hele verden, det er at være almindelige skoleelever.

Lærer

Den klare ansvarsfordeling mellem lærere og pædagoger betyder imidlertid også, at lærerne, der tidligere har haft jævnlige samtaler med de unge om såvel deres personlige som sociale forhold, nu ikke længere skal have disse samtaler. Denne ændring af jobbeskrivelsen kan for nogle lærere være svær:

Jeg er vant til at holde mange ungesamtaler. Det synes jeg giver mig værdi i mit job. Jeg ved, at det vil give mig mindre kvalitet, hvis jeg ikke må lave vigtige og personligt udviklende samtaler i mit job. Men jeg kan godt se meningen med det. Så den er jeg rigtig ambivalent omkring.

Lærer

Lærerne på skolen understreger dog, at de alle sammen taler med de elever, der har det svært, og at lærere og pædagoger samarbejder tæt og har øje for sammenhængen mellem faglig og social trivsel. ”Vi må bare ikke lade de personlige og sociale udfordringer overvælde os så meget, at de ikke får matematik,” som en af skolens lærere formulerer det.

Samarbejdet om udvikling af et skræddersyet koncept for læringsamtaler

Udviklingen af en model for systematiske, korte læringsamtaler målrettet netop Christianskolens blandede elevgruppe har været en tidskrævende proces. Indledningsvist har en udviklingsgruppe bestående af to lærere og to ledelsesrepræsentanter brugt mange timer, dels på møder i netværket med andre skoler og dels på møder med læringskonsulenterne. Læringskonsulenterne har hjulpet skolen med at definere formålet med og principperne for læringsamtalen og de værktøjer, der skulle i brug. Samarbejdet i udviklingsgruppen mellem ledere, udvalgte lærere og læringskonsulenter fra STUK har været tæt og engageret i de knap to år, netværket om systematisk feedback har eksisteret. Denne støtte fra og sparring med eksternt part har været givtig, særligt fordi man i udviklingsgruppen har oplevet en stor respekt og åbenhed over for skolens egne idéer og for det særlige sted, som Christianskolen er.

Sideløbende med udviklingsgruppens arbejde har der på skolen været afholdt ugentlige udviklingsmøder med skolens lærere. Undervejs i processen med at udvikle konceptet for læringsamtaler på Christianskolen har udviklingsgruppe og lærere arbejdet på at finde en fælles form for disse samtaler. Forskellige skemaer til arbejdet med de enkelte elevers mål og progression har været prøvet af i praksis, og lærerne har gjort sig erfaringer med, hvad der fungerede med de forskellige elever. Alle lærerne er blevet bedt om at prøve at afholde en læringsamtale med en elev og dele deres erfaringer vedrørende samtaleform og længde på næste møde.

Processen med at holde møder i de forskellige fora og udvikle læringsamtalen er blevet oplevet som lang af alle parter. Af ledelsen er processen med at udvikle læringsamtalerne også blevet oplevet som insisterende: To ledere har deltaget i alle møder og har været primus motor i den kontinuerlige indgåelse af aftaler, opfølgning og fastholdelse. Nogle af skolens lærere har oplevet processen som lidt for ledelsesstyret og giver udtryk for, at de kunne have ønsket sig en større reel indflydelse på proces og beslutninger.

En genkendelig model for læringsamtalerne

Som beskrevet ovenfor var det fra starten målet med udviklingen af læringsamtalerne på Christianskolen, at de skulle kunne forløbe på en nogenlunde ensartet måde, som gav mulighed for at skabe overblik over de enkelte elevers udvikling, og som kunne sikre en genkendelighed for eleverne over tid og med forskellige lærere. Det krævede et gennearbejdet redskab, der gav mening for alle, og som på en klar og overskuelig måde gjorde det muligt at kommunikere med andre om, hvad en læringsamtale på Christianskolen er.

FIGUR 2.1

Overordnet model for udvikling af læringsamtaler

Kilde: Gengivet fra Christianskolens model for læringsamtaler.

Med afsæt i ovenstående generelle model begyndte udviklingsgruppen arbejdet med at formulere præcist hvilke formål og mål, principper, værktøjer og organisering, der skulle være omdrejningspunktet for netop Christianskolens læringsamtaler. Gruppen besluttede at udarbejde en folder, der skulle kunne bruges som redskab til at fastholde fokus i arbejdet med læringsamtalerne. I folderen³ er det med få, men nøje valgte og gennemdrøftede formuleringer beskrevet, hvad der er formål og mål for læringsamtaler på Christianskolen:

”Læringsamtalerne på Christianskolen skal bidrage til at øge elevernes realistiske faglige selvblinde, deres motivation for læring og deres evne til at tage medansvar for egen læring. Læringsamtalerne har som mål at bidrage til, at eleverne udvikler kompetence til at lære at lære.” (Christianskolens model for læringsamtaler).

Modellens indhold slår altså fast, hvad skolen vil med sine læringsamtaler og fortsætter med at præcisere, hvad principperne er for disse samtaler. Det handler blandt andet om, at samtalerne skal være korte og velforberedte og have en tydelig og genkendelig struktur. Desuden handler det om, at skolen skal have fokus på elevens faglige læringsproces og tage udgangspunkt i elevens læringsmål. Der er flere principper, men ikke mange. En af ambitionerne med modellen er netop, at den er kort og klar:

Guiden til læringsamtalerne er god, idet den er simpel, kort og klar som en grundopskrift, man kan bygge videre på. Ikke for stram, men heller ikke for løs. En ny kollega skal ikke være i tvivl om, hvilken retning skolen er på vej i.

Lærer

Modellen for læringsamtaler indeholder tre forskellige, konkrete værktøjer til at synliggøre elevernes læringsmål og progression. Lærerne kan vælge, hvilke værktøjer de vil bruge i samtalerne med de enkelte elever, men de skal bruge ét af de tre valgte værktøjer for at sikre, at eleverne oplever

3 Se Christianskolens model for læringsamtaler på emu.dk

genkendelighed i deres læringssamtaler. Hvert kvartal evalueres de valgte værktøjer og eventuelt foreslåede alternativer drøftes.

I modellens yderste cirkel er organiseringen af læringssamtalerne defineret. Her har man på Christianskolen fundet frem til, hvilke lærere der skal afholde disse samtaler med deres elever, hvordan indholdet af samtalerne skal dokumenteres, og hvor tit de skal afholdes. Alene beslutningen om, hvor ofte der skal gennemføres læringssamtaler, kræver en del overvejelser. En leder fortæller, at de på skolen landede på, at minimum fire læringssamtaler årligt i alle fem faggrupper skulle være normen:

Hvordan rammer vi noget, hvor det på den ene side bliver konkret, og det på den anden side ikke er det eneste, vi laver? Jeg tror, at selve læringssamtalen kan smitte af på de almindelige samtaler, vi har i dagligdagen, fordi vi gør dem mere konkrete. Så vi bliver nødt til at sige, at fire gange om året er en passende mængde. Det kan alle nå, det kan lade sig gøre, og vi får alle sammen noget erfaring med det.

Leder

2.2.2 Foreløbige erfaringer

Modellen for læringssamtaler på Christianskolen er blevet færdig i foråret 2020, og egentlige data på resultater er ikke blevet producerede. Men alle skolens lærere har afprøvet modellen for læringssamtaler med nogle af deres elever, og de giver udtryk for en række foreløbige erfaringer.

Vigtigt redskab til realistiske forståelser af elevens niveau – både for elever og forældre

Lærerne har en oplevelse af, at læringssamtalerne er gode til at give eleverne – og deres forældre – en mere realistisk forståelse af elevernes faglige niveau. Dette er vigtigt både i forhold til eleverne selv og i forbindelse med samarbejdet med deres forældre. En lærer siger:

Jeg synes, det er rigtig godt til realistiske læringsselv billeder. Det er netop dét, det kan, fordi det tit kan være svært at snakke både med en elev og især med nogle af vores forældre, som måske kører på, at eleven skal have fuld afgangsprøve. Vedkommende bliver undervist på 4-5 classes niveau, så der er langt endnu. Så bliver det ret konkret, at man sammen kan tale om: 'Det er de her mål, jeg har opsat for dig. Indtil videre er du hér.' Så det bliver et redskab, man kan bruge, også til forældresamarbejde.

Lærer

En lærer peger desuden på, at man, fordi man har mulighed for at forberede samtalen, også får bedre mulighed for at gøre eleven opmærksom på sit realistiske niveau på en nænsom og omsorgsfuld måde.

Læringssamtaler kan synliggøre faglige fremskridt og motivere eleverne

Fordi læringssamtalerne bygges op omkring helt konkrete mål fra gang til gang, er de gode til at synliggøre elevernes faglige progression. Selv meget små udviklingstrin bliver tydelige igennem læringssamtalerne. Som eksempel peger en lærer på, at bare det at kunne læse og forstå sin egen lønseddel fra et fritidsjob kan være et lille, men vigtigt udviklingskridt for de unge.

Lærerne fortæller om nogle af forårets gode oplevelser med elever, for hvem læringssamtalerne gjorde en forskel. Læringssamtalerne kan være gode til at sætte fokus på elevens faglige progression også i de tilfælde, hvor eleven ikke kan tage en afgangseksamen. En elev i 9. klasse lå eksempelvis på 3.-klassensniveau i matematik. Til en læringssamtale fik hun konkret synliggjort, hvad hun

havde lært siden sidste samtale. Eleven blev meget glad og ville have læringsarket med hjem, så hun kunne vise sine forældre, at hun havde rykket sig. En anden, meget dygtig elev med lav motivation for at gå i skole havde også haft to læringsamtaler og kunne ved den sidste samtale helt tydeligt se, hvad hun havde lært i et konkret forløb. Efter samtalen løb hun ud og fortalte alle de andre voksne, hvor meget hun havde lært. Hun gik siden til afgangseksamen og fik 12 i matematik. Læringsamtalernes mulighed for at tydeliggøre progression gav i dette tilfælde eleven et stort motivationsmæssigt løft.

Viden fra læringsamtaler sparer forberedelsen til behandlingsplansmøder

Nogle af lærerne har erfaret, at arbejdet med læringsamtaler kan indgå i deres øvrige arbejde med beskrivelser og dokumentation af elevernes udfordringer og progression. Den ekstra tid, der går med at gennemføre jævnlige læringsamtaler, fås tilbage, når de data om elevernes faglige udfordringer og progression, der genereres via læringsamtalerne, kan bruges direkte på behandlingsplansmøder og netværksmøder om de enkelte elever.

Jævnlig læringsamtaler gør lærerne bedre til at planlægge differentieret undervisning

Lærerne forventer, at læringsamtalerne kan blive et redskab, som de også kan bruge i planlægningen af undervisningen. De vurderer, at den tætte dialog med eleverne om deres individuelle faglige mål giver lærerne et vigtigt indblik i, hvordan undervisningen af disse elever kan differentieres og tilrettelægges bedst muligt. De er dog endnu ikke nået særlig langt i dette arbejde.

Opmærksomhedspunkter

Hvis kommuner og skoler ønsker at arbejde med systematiske faglige læringsamtaler for elever i specialtilbud, så kan man lade sig inspirere af erfaringerne fra Christianskolen. De er her sammenfattet i tre punkter:

1. Adskillelse af samtaler om henholdsvis faglig udvikling og almen trivsel

Faglig udvikling og personlig/social trivsel i skolen er to tæt forbundne størrelser. Men når man afholder jævnlige, korte samtaler med eleverne, der udelukkende omhandler deres faglige mål og progression, bliver det lettere for eleverne at forstå, overskue og tage medansvar i forhold til deres faglige udvikling.

2. Læringsamtalen kræver særlig omtanke

Christianskolens lærere peger på, at stik imod hensigten risikerer eleverne at gå fra en læringsamtale med en oplevelse af at være fagligt svage. Det er en balancegang, der kræver noget ekstra af lærerne: "Hvis vi fejler i den her samtale, så de får dunk i hovedet og kommer måske aldrig rigtigt i gang med dansk," forklarer en lærer. Et vigtigt læringspunkt for andre skoler er derfor at være særligt opmærksomme på, at de giver eleverne et realistisk fagligt selvbillede uden at tage modet fra dem.

3. Vigtigt at få hele medarbejdergruppen med i processen

På Christianskolen har udviklingsgruppen bestået af to ledere og to lærere. Nogle af de lærere, som ikke har været del af gruppen, har haft en oplevelse af at blive inviteret til at deltage i ugentlige møder uden reelt at have indflydelse på proces og produkt. Denne oplevelse har haft betydning for deres motivation for at arbejde med læringsamtaler. Det er

vigtigt, at alle medarbejdere inkluderes i udviklingsprocessen for at sikre, at alle oplever et ejerskab over det endelige resultat.

2.3 Elevernes perspektiver på egen læring i fokus

Om indsatsen på Holmebækskolen

Holmebækskolen er en folkeskole i Køge Kommune med ca. 350 elever, heraf to specialklasser på hhv. 8.- og 9./10. klassestrin. Skolen har gennemført en indsats med udvikling af læringssamtaler og feedback i almenklasserne, og en lille udviklingsgruppe af lærere og pædagoger er i forbindelse med deltagelsen i netværket om systematisk feedback begyndt at udvide indsatsen til skolens specialklasser.

Holmebækskolen er i gang med at udvikle procedurer for læringssamtaler i skolens almenklasser. Det er forskelligt fra team til team, hvordan samtalerne gribes an, men fælles for arbejdet er, at der sættes fokus på elevernes perspektiver og refleksioner over egne mål og egen læring. Blandt det pædagogiske personale i specialklasserne blev det hurtigt klart, at læringssamtaler med elevernes stemme i fokus også ville være et godt redskab for eleverne i specialklasserne. Som led i deltagelsen i netværksforløbet satte de derfor fokus på at udvikle et redskab, der kunne fungere dér:

Det, vi gjorde i udviklingsgruppen, var at få barnets stemme ind i specialklasserne, for der har det tit været noget med, at man har siddet og udfyldt noget og så ikke har arbejdet videre med det, men her er det faktisk børnene, der bliver aktive og kommer på banen. Og de har rigtig meget at byde på.

Lærer

Læringssamtalerne i specialklasserne har tre primære formål:

- Lærere og pædagoger forventer, at samtaler, hvor elevernes egne perspektiver og mål er i centrum, vil gøre eleverne bedre til at forstå og tale om deres egen læring og om de udfordringer, som de oplever.
- Lærere og pædagoger forventer at kunne bruge den viden, der opnås i læringssamtalerne, i teamsamarbejdet og i forbindelse med revisitering.
- Læringssamtalerne har et professionelt udviklende sigte. Med udgangspunkt i et observationskema, som de selv har udviklet, observerer lærere og pædagoger på skift hinanden, når de afholder læringssamtaler med eleverne. Efterfølgende giver de hinanden feedback.

Lærere og pædagoger er gået i gang med at afholde læringssamtaler i specialklasserne. Samtalerne gennemføres to gange om året. Eleverne bliver bedt om på forhånd at udvælge tre punkter, som de gerne vil drøfte. Lærerne vurderer, at det giver eleverne en aktiv rolle, når de selv udvælger

vigtige temaer i forhold til deres egen læring og trivsel. En lærer fortæller her, at denne fremgangsmåde sætter eleverne mere i centrum:

Det kom bag på mig, hvor meget det betød, at børnene havde fået lov til at forberede sig hjemme fra. Det her med at de skulle forberede nogle ting, gjorde at de faktisk fik meget mere taletid, i stedet for, at det var den voksne, der hele tiden skulle spørge ind og komme med ledende spørgsmål.

Lærer

Lærere og pædagoger har observeret hinandens samtaler, og de er i den forbindelse blevet opmærksomme på, at det er vigtigt at stille åbne og nysgerrige spørgsmål til eleverne frem for lukkede spørgsmål. Der er frem over fokus på at udvikle en fast procedure for samtalerne. Det er intentionen, at læringssamtalerne skal inddrages mere systematisk i teamsamarbejdet og i forbindelse med revisitering.

2.4 Systematik i faget *Livsmestring*

Om indsatsen på Kalvehave Skole & Børnehus

Kalvehave Skole & Børnehus i Vordingborg Kommune er en specialskole for 60 elever fra 0.-10. klassetrin. Her arbejder man i forvejen systematisk med de enkelte elevers faglige progression, men oplever et behov for at arbejde mere systematisk med elevernes personlige og sociale udvikling. Derfor har skolen udviklet et årshjul og en taksonomi for konkrete læringsmål i faget *Livsmestring*.

Formålet med faget *Livsmestring* på Kalvehave Skole & Børnehus er at udvikle elevernes personlige og sociale kompetencer. På skolen har man i en årrække arbejdet med at udvikle elevernes såkaldte "livsfærdigheder". Men arbejdet med disse personlige og sociale kompetencer er ikke tidligere gennemført systematisk, og det har derfor været meget forskelligt, hvad de forskellige hold og årgange fik tilbudt.

Da skolen fik mulighed for at være en del af netværket om systematisk feedback, besluttede en arbejdsgruppe bestående af ledelse samt lærere og pædagoger fra de forskellige trin derfor, at det var en systematisering og synliggørelse af arbejdet med elevernes personlige og sociale kompetencer, de ville sætte på dagsordenen. En lærer formulerer ambitionen på følgende måde:

Det startede med, at vi havde brug for noget systematik i, hvordan vi arbejder med det, så det bliver synligt for børn, forældre, ledelse og andre på skolen, hvad det er vi arbejder med, og hvorfor vi arbejder med det. Og så blev det skrevet, så vi kunne evaluere på det i sidste ende, og vi fik sat nogle mål op, som der kunne måles på.

Lærer

I samarbejde med læringskonsulenter fra STUK har arbejdsgruppen det sidste års tid stillet skarpt på at udvikle læringsmål, taksonomier og et årshjul for faget *Livsmestring*. Årshjulet skal sikre, at alle skolens klasser kommer igennem alle emner nogenlunde samtidigt i løbet af et år, og der er

fast afsat to skematimer om ugen i hver klasse til at arbejde med faget. Systematikken er prioriteret for at styrke fagets forankring på skolen. Arbejdsgruppen ønskede at sikre, at dette ikke blev et projekt, de satte i gang, og som derefter gled langsomt ud i sandet, hvilket gruppen har prøvet før. Arbejdsgruppen har defineret otte emner, som alle skolens klasser skal arbejde med henover et skoleår. Det drejer sig om emnerne: *Tid, følelser, kommunikation, krop, kan selv, fællesskab, styrker og fremtid*. Til hver af disse emner er der knyttet en taksonomi, der beskriver mål og metoder til opnåelse af mål på henholdsvis lavt, mellem- og højt niveau. Man kan således arbejde med de otte emner på alle skolens klassetrin. Foruden årshjul og taksonomier har man på Kalvehave Skole & Børnehus også udviklet forskellige værktøjer, bl.a. skemaer til evaluering af de enkelte elevers målopfyldelse og til planlægning af undervisningen i *Livsmestring*. Foruden de fælles mål og forslag til undervisningsaktiviteter for et klassetrin lægges der også vægt på stilladsering af de enkelte elevers målopfyldelse.

Skolen har foreløbig gjort sig erfaringer med anvendelse af de fælles læringsmål som afsæt for planlægningen af undervisning. På sigt skal både de fælles mål og elevernes personlige mål inddrages i læringsamtaler og i skole-hjem-samarbejdet, hvor der følges op på elevernes progression.

Systematisk elevfeedback i specialtilbud

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Illustrator: Ida Rørholm Davidsen

ISBN (www) 978-87-7182-472-8

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk